

Patriotyzm Polaków

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W roku obchodów stulecia odzyskania niepodległości przez Polskę powróciliśmy do tematyki patriotyzmu i dumy z polskości, którą ostatnio zajmowaliśmy się dwa lata temu¹. W naszym sondażu² zapytaliśmy badanych, czy odczuwają dumę ze swojej narodowości oraz w jakich sytuacjach się to zdarza, ale także czy czasem wstydzą się, że są Polakami. Poruszyliśmy również kwestię patriotyzmu: czy respondenci uważają się za patriotów oraz jak rozumieją to określenie.

POCZUCIE DUMY I WSTYDU Z PRZYNALEŻNOŚCI NARODOWEJ

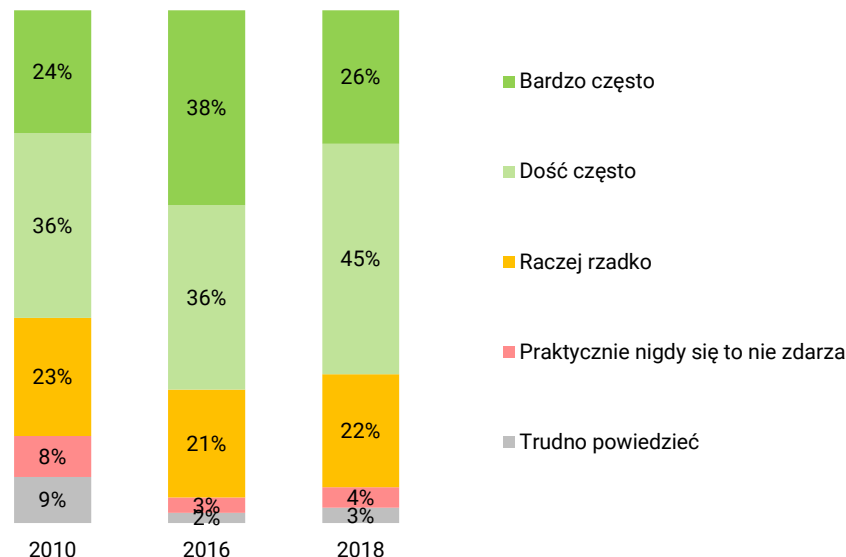
Zdecydowana większość badanych odczuwa dumę ze swojego pochodzenia narodowego co najmniej „dość często” (71%), przy czym ponad jedna czwarta (26%) deklaruje, że to uczucie towarzyszy im „bardzo często”. Jest to wyraźny wzrost od 2010 roku, gdy po raz pierwszy zadaliśmy pytanie w takiej formie.

Porównując tegoroczne wyniki z danymi z poprzedniego pomiaru (z roku 2016) można jednak powiedzieć, że duma z polskości uległa pewnemu osłabieniu – chociaż podobny odsetek badanych deklaruje, że zdarza im się ją odczuwać, to wyraźnie mniej odczuwa ją „bardzo często” (spadek o 12 punktów procentowych), a więcej – tylko „dość często” (wzrost o 9 punktów).

¹ Zob. komunikat CBOS „Między patriotyzmem a nacjonalizmem”, listopad 2016 (oprac. R. Boguszewski, A. Głowacki).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (338) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 28 czerwca – 5 lipca 2018 roku na liczącej 952 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. Czy i jak często zdarza się, że odczuwa Pan(i) dumę z tego, że jest Pan(i) Polakiem/Polką?

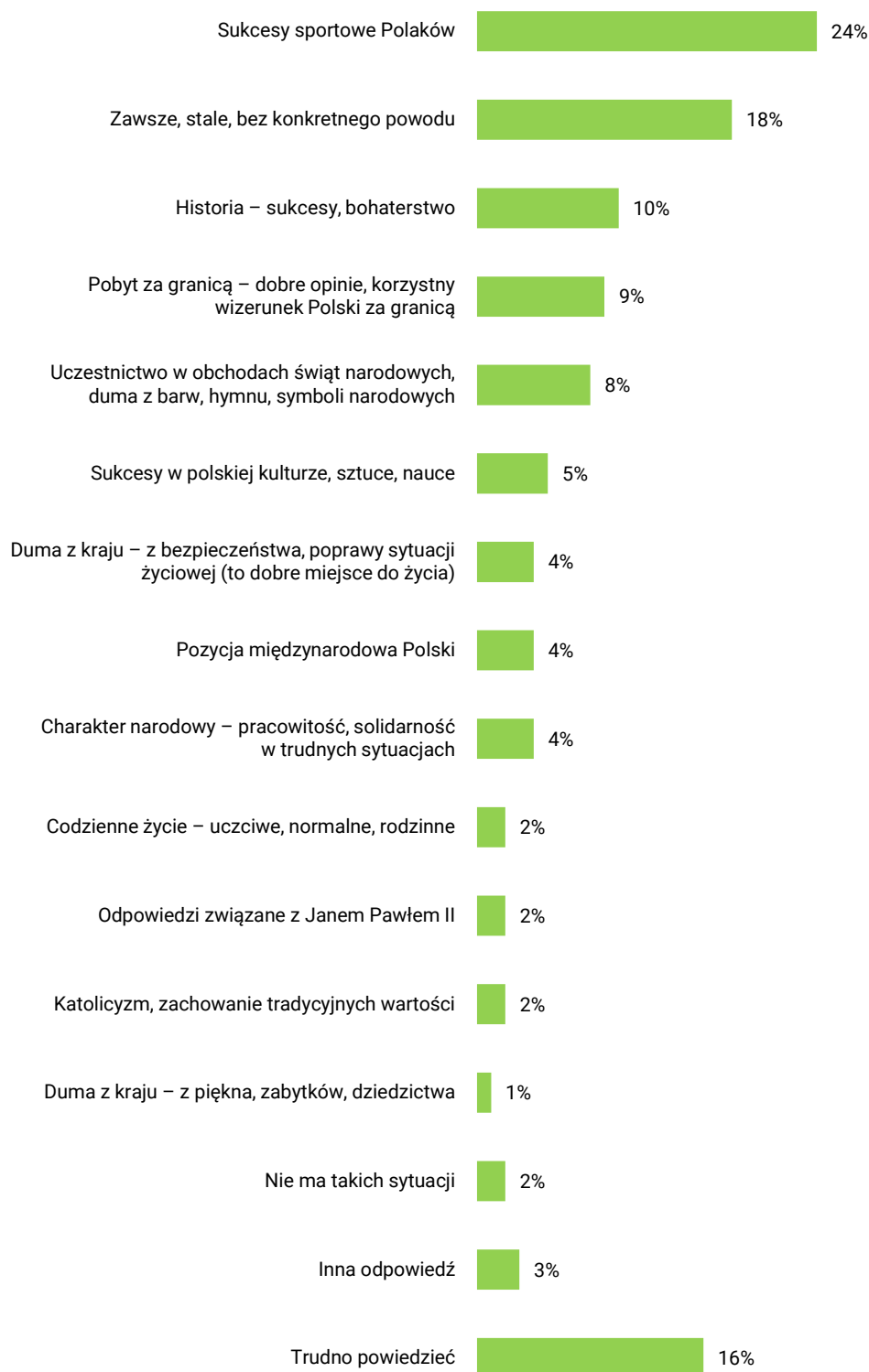
Odczuwanie dumy z polskości jest powiązane przede wszystkim ze zróżnicowaniem światopoglądowym. Częściej zdarza się ono badanym o poglądach prawicowych (81%) niż lewicowych i centrowych (po 66%), a także respondentom częściej uczestniczącym w praktykach religijnych (zob. tabelę aneksową 1).

Badanych, którzy odczuwają dumę z przynależności narodowej – nawet, jeśli zdarza się to rzadko – dopytaliśmy, w jakich sytuacjach się to dzieje.

Okazuje się, że duma z pochodzenia narodowego najczęściej związana jest z sukcesami w sporcie (24% badanych deklaruje, że właśnie wtedy ją odczuwa). Znaczący odsetek respondentów twierdzi, że nie potrzebuje specjalnego wydarzenia, by poczuć się dumnym ze swojego pochodzenia – odczuwa dumę na co dzień, stale (18%). Co dziesiąty deklaruje, że odczuwa dumę na wspomnienie polskiej historii i bohaterstwa Polaków (10%). Istotne sytuacje, w których bywamy dumni z pochodzenia, to także wyjazdy zagraniczne (9%) oraz obchody świąt narodowych i inne odwołania do symboli narodowych (8%). Pozostałe okoliczności są wskazywane relatywnie rzadko.

Trzeba przypomnieć, że te wyniki nie oznaczają, że to sport jest głównym źródłem dumy narodowej, a jedynie, że wydarzenia sportowe najczęściej katalizują to uczucie.

RYS. 2. Sytuacje, w których badani odczuwają dumę z tego, że są Polakami (N=880)

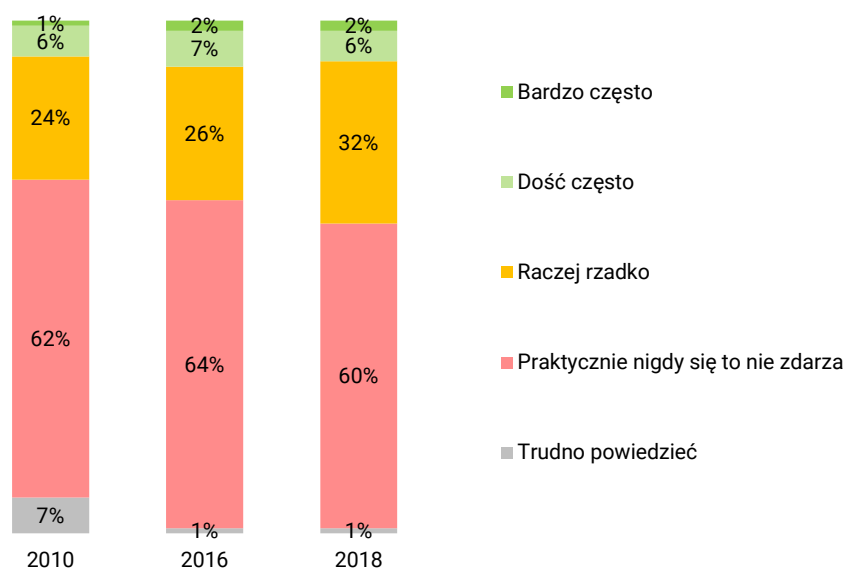

Procenty nie sumują się do 100, bo badani mogli wymienić dowolną liczbę sytuacji

Uczucie wstydu wynikającego z przynależności narodowej jest znacznie rzadsze, niż poczucie dumy. Co najmniej „dość często” wstyd związany z byciem Polakiem lub Polką odczuwa mniej niż jedna dziesiąta badanych (8%). Jednej trzeciej (32%) zdarza się to rzadko (o 6 punktów procentowych więcej niż w 2016 roku), a ponad połowie (60%) – właściwie nigdy. Generalnie są to wyniki zbliżone do tych z poprzednich pomiarów (w latach 2010 i 2016).

CBOS

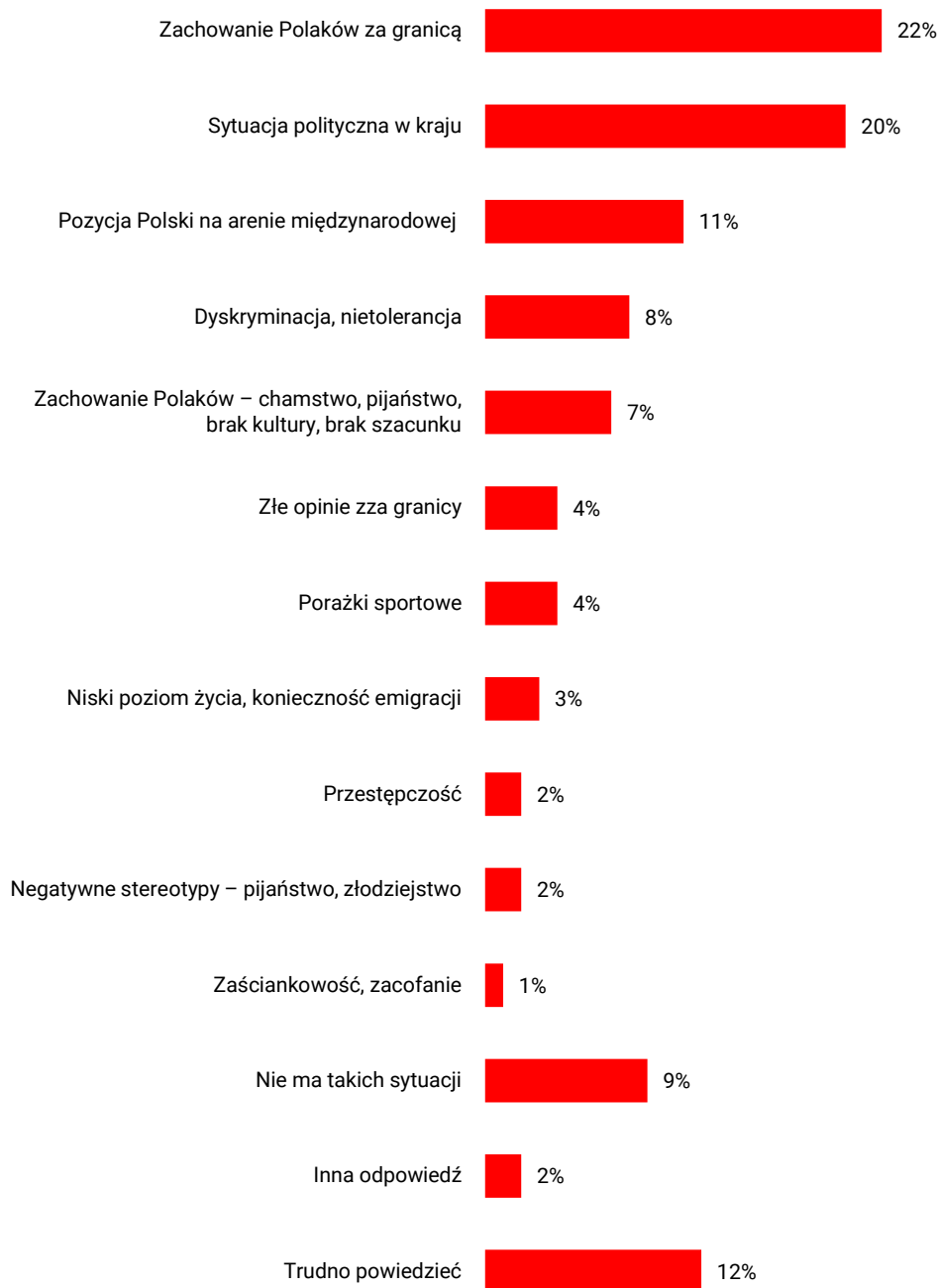
RYS. 3. Czy i jak często zdarza się, że wstydzi się Pan(i) tego, że jest Pan(i) Polakiem/Polką?

Wstyd z powodu bycia Polakiem lub Polką najczęściej odczuwają najmłodsi badani (19% respondentów w wieku od 18 do 24 lat – co najmniej „dość często”), uczniowie i studenci (16%), osoby uzyskujące najwyższe dochody *per capita* (ponad 2500 złotych – 13%), a także nieuczestniczące w praktykach religijnych (15%) oraz deklarujące poglądy lewicowe (17%).

Wśród powodów odczuwania wstydu związanego z narodowością najczęściej wymieniane są: zachowanie Polaków za granicą (22%), sytuacja polityczna w kraju (20%) i pozycja Polski na arenie międzynarodowej (11%). Znaczące odsetki respondentów wskazywały także przypadki dyskryminacji i nietolerancji w naszym kraju (8%) oraz niewłaściwe zachowanie Polaków – chamstwo, pijaństwo, brak szacunku do siebie nawzajem (7%). Inne odpowiedzi były relatywnie rzadkie.

RYS. 4. Sytuacje, w których badani odczuwają wstyd z powodu tego, że są Polakami (N=360)

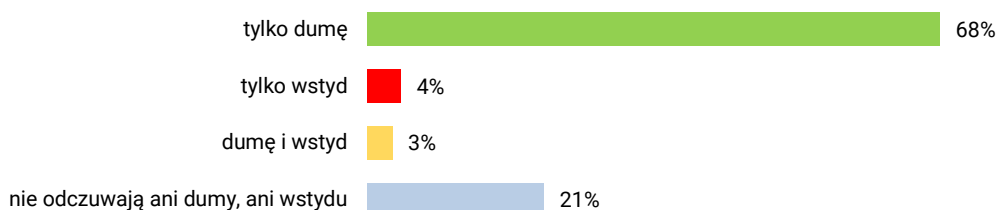
Procenty nie sumują się do 100, bo badani mogli wymienić dowolną liczbę sytuacji

Gdy rozpatrujemy dumę i wstyd łącznie okazuje się, że ponad dwie trzecie badanych (68%) często czuje dumę ze swojej narodowości, jednocześnie rzadko lub nigdy nie czując wstydu. Jedna piąta respondentów nie doświadcza emocji związanych z przynależnością narodową – nie jest ona dla nich źródłem ani dumy, ani wstydu.

Są to wyniki niemal identyczne, jak przed dwoma laty.

CBOS

RYS. 5. Odczuwanie dumy i wstydu z Polskości. Odsetki badanych, którzy co najmniej dość często odczuwają:

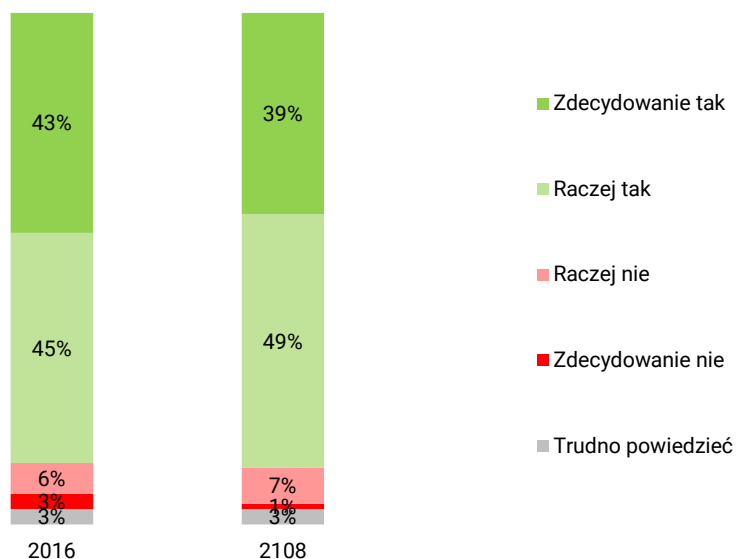
Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

CZYM JEST PATRIOTYZM?

Zdecydowana większość Polaków (88%) uważa się za patriotów, przy czym niemal dwóch na pięciu (39%) deklaruje to zdecydowanie. Odsetek badanych określających się w ten sposób jest identyczny, jak w 2016 roku.

CBOS

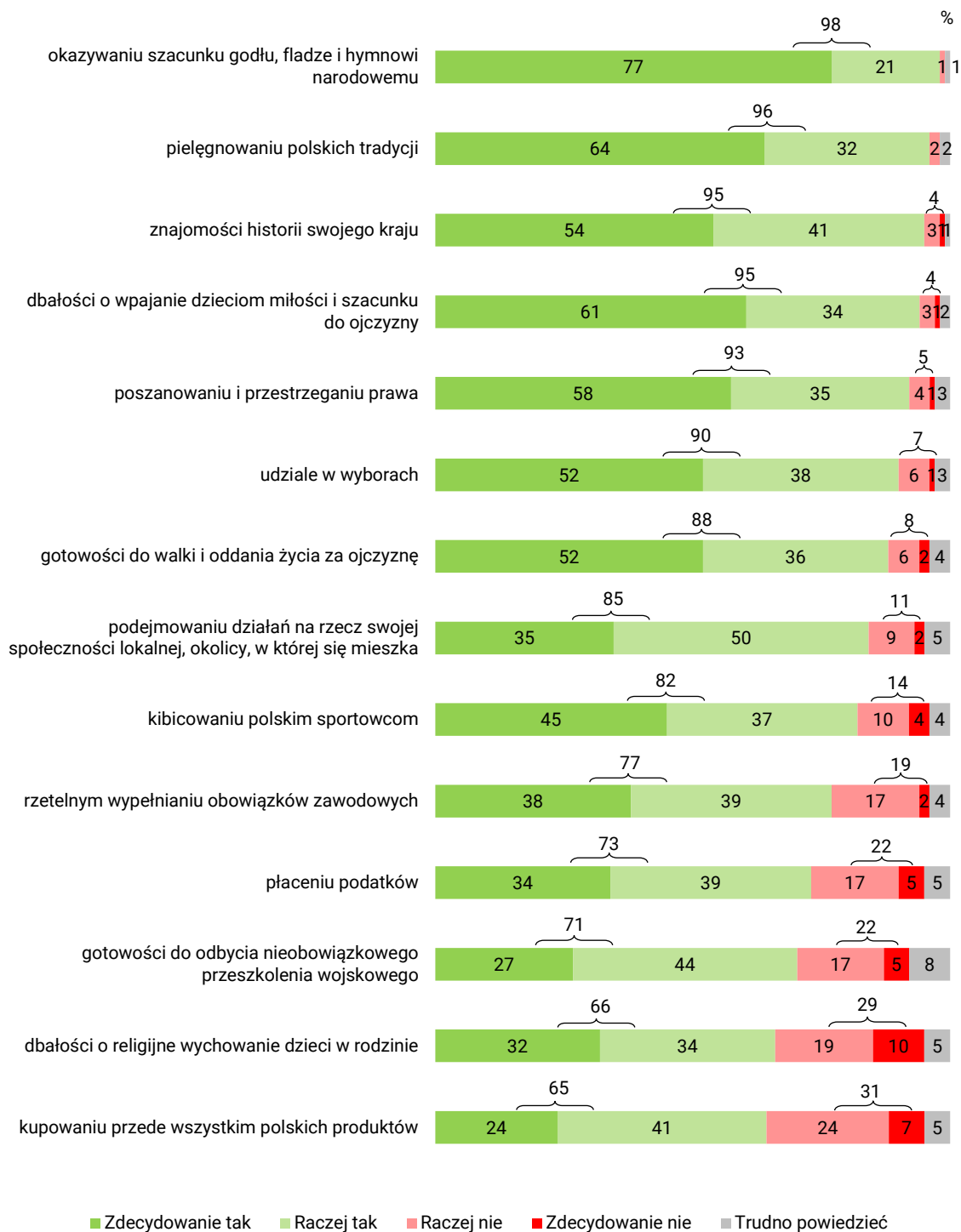
RYS. 6. Czy uważa się Pan(i) za patriot(k)ę?

Jak Polacy rozumieją patriotyzm, do którego tak chętnie się przyznają? Aby to sprawdzić, przedstawiliśmy badanym listę zachowań, mogących stanowić przejawy patriotyzmu, prosząc, by ocenili, czy, ich zdaniem, są one elementami tej postawy.

CBOS

RYS. 7. Patriotyzmowi nadaje się rozmaite znaczenia. Czy, Pana(i) zdaniem, patriotyzm polega na:

Respondenci niemal powszechnie twierdzili, że elementem patriotyzmu jest okazywanie szacunku godłu, fladze i hymnowi narodowemu (98%), pielęgnowanie polskich tradycji (96%), znajomość historii kraju (95%), dbałość o wpajanie dzieciom miłości i szacunku do ojczyzny (95%), poszanowanie i przestrzeganie prawa (93%) czy udział w wyborach (90%). Relatywnie najrzadziej byli skłonni przyznać, że częścią tej postawy jest także kupowanie przede wszystkim polskich produktów (65%) oraz dbałość o religijne wychowanie dzieci (66%, zauważalny trend spadkowy w stosunku do wyników z lat 2008 i 2016). Trzeba jednak podkreślić, że wszystkie wymienione zachowania zostały zakwalifikowane jako przejawy patriotyzmu przez większość badanych.

Ze względu na niewielkie zróżnicowanie wyników, warto spojrzeć także na odsetki zdecydowanego, bardziej jednoznacznego poparcia. W takim zestawieniu ponownie wygrywa okazywanie szacunku symbolom narodowym (77%), ale już pielęgnowanie polskich tradycji czy dbałość o wpajanie dzieciom miłości do ojczyzny zdobywają wyraźnie mniejsze poparcie (odpowiednio 64% i 61%). Kupowanie polskich produktów jako element patriotyzmu zdecydowanie określa mniej niż jedna czwarta badanych (24%), a jedynie nieco więcej za przejaw tej postawy zdecydowanie uznaje gotowość do odbycia nieobowiązkowego przeszkolenia wojskowego (27%), dbałość o religijne wychowanie dzieci w rodzinie (32%), płacenie podatków (34%) czy podejmowanie działań na rzecz swojej społeczności lokalnej (35%).

TABELA 1

Patriotyzmowi nadaje się rozmaite znaczenia. Czy, Pana(i) zdaniem, patriotyzm polega na:	2008	2016	2018
	odsetki odpowiedzi twierdzących*		
– okazywaniu szacunku godłu, fladze i hymnowi narodowemu	94 (69)	92 (69)	98 (77)
– pielęgnowaniu polskich tradycji	-	93 (60)	96 (64)
– znajomości historii swojego kraju	-	93 (59)	95 (54)
– dbałości o wpajanie dzieciom miłości i szacunku do ojczyzny	-	94 (72)	95 (61)
– poszanowaniu i przestrzeganiu prawa	90 (52)	91 (61)	93 (58)
– udziale w wyborach	87 (49)	90 (65)	90 (52)
– gotowości do walki i oddania życia za ojczyznę	90 (65)	88 (57)	88 (52)
– podejmowaniu działań na rzecz swojej społeczności lokalnej, okolicy, w której się mieszka	75 (30)	82 (41)	85 (35)
– kibicowaniu polskim sportowcom	70 (30)	81 (45)	82 (45)
– rzetelnym wypełnianiu obowiązków zawodowych**	75 (30)	82 (41)	77 (38)
– płaceniu podatków	68 (31)	78 (48)	73 (34)
– gotowości do odbycia nieobowiązkowego przeszkolenia wojskowego	-	-	71 (27)
– dbałości o religijne wychowanie dzieci w rodzinie	77 (44)	69 (38)	66 (32)
– kupowaniu przede wszystkim polskich produktów	-	67 (30)	65 (24)

* W nawiasach podano odsetki respondentów zdecydowanie zgadzających się z przedstawionymi definicjami patriotyzmu

** W 2016 roku dodano określenie „rzetelnym”

Poza próbą rekonstrukcji społecznej definicji patriotyzmu interesowały nas także praktyki związane z tą postawą. Na jakie działania przekładają się deklaracje Polaków? Co w praktyce oznacza bycie patriotą?

CBOS

RYS. 8. Czy i jak często zdarza się Panu(i):

Okazuje się, że spośród zaproponowanych możliwości badanym najczęściej zdarza się czuć dumę z sukcesów polskich sportowców. Ponad połowa (57%) deklaruje, że przydarza im się to co najmniej „dość często”. Trzeba jednak zauważyć, że częstość tego przejawu patriotyzmu wyraźnie zmniejszyła się od ostatniego pomiaru, a więc od roku 2016. Zapewne jest to związane z odmiennym kontekstem – dwa lata temu Polacy mieli świeżo w pamięci dobry występ reprezentacji Polski na Mistrzostwach Europy w piłce nożnej (badanie było przeprowadzone w październiku 2016). Z kolei tegoroczny sondaż miał miejsce niedługo po uzyskaniu znacznie słabszego wyniku na Mistrzostwach Świata. Biorąc pod uwagę istotną rolę sportu we wzbudzaniu uczuć patriotycznych można podejrzewać, że to niepowodzenie miało także pewien wpływ na opisane wyżej niewielkie osłabienie poczucia dumy narodowej Polaków.

Znaczna część badanych deklaruje, że często zdarza im się wywieszać flagę w związku z obchodami świąt państwowych lub przy innych okazjach (44%), a także dowiadywać się o różne wydarzenia z historii Polski (45%). Wyraźnie rzadziej respondenci uczestniczą w obchodach świąt państwowych (24% co najmniej „dość często”) i unikają kupowania produktów zagranicznych (21%). Najrzadziej podejmowane działania to dobrowolna i nieodpłatna praca na rzecz lokalnej społeczności (13% co najmniej „dość często”) oraz noszenie odzieży patriotycznej (7%).

Większość Polaków odczuwa dumę ze swojego pochodzenia i uważa się za patriotów. Tylko niewielka część „dość często” wstydzi się swojej przynależności narodowej. Sytuacją, w której pozytywne nastawienie do polskości manifestuje się najczęściej, jest świętowanie sukcesów sportowych. Istotnymi elementami zarówno poczucia dumy narodowej, jak i postawy patriotycznej są, według badanych, także przywiązanie do barw narodowych oraz znajomość polskiej historii i tradycji. Dość znacząca część respondentów twierdzi również, że dumę z pochodzenia odczuwa zawsze, niezależnie od okoliczności.

Opracował

Antoni Głowacki

TABELA 1

		Czy i jak często zdarza się, że odczuwa Pan(i) dumę z tego, że jest Pan(i) Polakiem/Polką?			Liczba osób
		Często	Rzadko lub praktycznie nigdy	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		71	26	3	951
Płeć	Mężczyźni	72	24	4	446
	Kobiety	71	26	3	504
Wiek	18–24 lata	64	33	4	74
	25–34	72	25	4	185
	35–44	68	30	3	178
	45–54	66	31	3	142
	55–64	74	22	3	172
	65 lat i więcej	79	17	4	200
Miejsce zamieszkania	Wieś	73	24	3	377
	Miasto do 19 999	71	24	4	126
	20 000 – 99 999	76	21	3	227
	100 000 – 499 999	67	30	3	136
	500 000 i więcej mieszk.	62	34	4	85
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	76	22	2	179
	Zasadnicze zawodowe	70	26	4	233
	Średnie	72	24	4	290
	Wyższe	68	29	3	248
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	74	24	2	103
	Średni personel, technicy	77	19	4	31
	Pracownicy adm.-biurowi	64	34	2	73
	Pracownicy usług	78	21	1	58
	Robotnicy wykwalifikowani	74	23	3	105
	Robotnicy niewykwalifik.	55	40	5	36
	Rolnicy	69	26	5	46
	Pracujący na własny rach.	73	27		54
	Bezrobotni	61	37	2	29
	Emeryci	78	18	4	245
	Renciści	66	26	8	46
	Uczniowie i studenci	60	34	6	45
	Gospodynie domowe i inni	64	31	4	81
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	82	17	1	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	66	32	2	81
	sekt. prywat. poza rolnict.	67	30	3	248
	prywatnym gosp. rolnym	74	22	4	55
Dochody na jedną osobę	Do 899 zł	71	27	2	127
	Od 900 zł do 1299 zł	69	28	3	156
	Od 1300 zł do 1799 zł	74	23	3	141
	Od 1800 zł do 2499 zł	75	23	1	107
	2500 zł i więcej	71	27	2	138
Ocena własnych war. mater.	Złe	69	22	8	60
	Średnie	71	26	3	332
	Dobre	72	25	3	559
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	86	14		29
	Raz w tygodniu	73	23	5	413
	1–2 razy w miesiącu	84	15	2	154
	Kilka razy w roku	67	30	3	223
	W ogóle nie uczestniczy	55	42	3	122
Poglądy polityczne	Lewica	66	30	4	183
	Centrum	66	33	1	237
	Prawica	81	17	2	299
	Trudno powiedzieć	70	23	6	212

TABELA 2

		Czy i jak często zdarza się, że wstydzi się Pan(i) tego, że jest Pan(i) Polakiem/Polką?			Liczba osób
		Często	Praktycznie nigdy	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		8	92	1	952
Płeć	Mężczyźni	6	92	1	448
	Kobiety	8	91	1	504
Wiek	18–24 lata	19	81		74
	25–34	4	93	3	185
	35–44	4	96		178
	45–54	8	90	3	143
	55–64	9	90	1	172
	65 lat i więcej	7	92	1	200
Miejsce zamieszkania	Wieś	6	93	1	377
	Miasto do 19 999	5	93	1	126
	20 000 – 99 999	8	91	1	227
	100 000 – 499 999	10	89	0	136
	500 000 i więcej mieszk.	9	86	4	86
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	4	96		179
	Zasadnicze zawodowe	6	93	1	233
	Średnie	8	90	1	290
	Wyższe	9	89	2	249
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	8	88	4	103
	Średni personel, technicy	7	89	4	31
	Pracownicy adm.-biurowi	6	92	2	73
	Pracownicy usług	7	93		58
	Robotnicy wykwalifikowani	3	95	2	105
	Robotnicy niewykwalifik.	4	96		36
	Rolnicy	8	92		46
	Pracujący na własny rach.	9	89	2	55
	Bezrobotni	10	90		29
	Emeryci	8	91	0	245
	Renciści	8	88	4	46
	Uczniowie i studenci	16	84		45
	Gospodynie domowe i inni	2	98		81
	inst. państw., publicznej	9	90	2	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	7	93		81
	sekt. prywat. poza rolnict.	6	92	3	249
Pracuje w:	prywatnym gosp. rolnym	6	94		55
	Do 899 zł	4	94	1	127
	Od 900 zł do 1299 zł	3	97		156
	Od 1300 zł do 1799 zł	8	92		141
	Od 1800 zł do 2499 zł	10	88	1	107
Dochody na jedną osobę	2500 zł i więcej	13	87		139
	Złe	10	87	3	60
	Średnie	5	93	2	333
	Dobre	8	91	1	559
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	3	97		29
	Raz w tygodniu	4	96	0	415
	1–2 razy w miesiącu	7	92	1	154
	Kilka razy w roku	10	88	2	223
	W ogóle nie uczestniczy	15	82	3	122
Poglądy polityczne	Lewica	17	79	4	183
	Centrum	10	90	1	237
	Prawica	2	97	0	300
	Trudno powiedzieć	3	96	1	212

TABELA 3

		Czy uważa się Pan(i) za patriot(k)ę?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		88	8	3	952
Płeć	Mężczyźni	88	9	2	448
	Kobiety	88	8	4	504
Wiek	18–24 lata	78	20	2	74
	25–34	86	9	6	185
	35–44	92	6	1	178
	45–54	86	11	3	143
	55–64	94	4	2	172
	65 lat i więcej	87	9	4	200
Miejsce zamieszkania	Wieś	86	10	3	377
	Miasto do 19 999	90	7	3	126
	20 000 – 99 999	93	5	3	227
	100 000 – 499 999	86	9	6	136
	500 000 i więcej mieszk.	86	14		86
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	79	16	5	179
	Zasadnicze zawodowe	88	8	4	233
	Średnie	91	6	3	290
	Wyższe	91	7	2	249
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	92	6	2	103
	Średni personel, technicy	93	3	5	31
	Pracownicy adm.-biurowi	84	14	2	73
	Pracownicy usług	91	5	3	58
	Robotnicy wykwalifikowani	86	10	4	105
	Robotnicy niewykwalifik.	80	14	6	36
	Rolnicy	93	7		46
	Pracujący na własny rach.	95	5		55
	Bezrobotni	87	13		29
	Emeryci	89	8	3	245
	Renciści	91	7	2	46
	Uczniowie i studenci	78	22		45
	Gospodynie domowe i inni	83	7	10	81
	inst. państw., publicznej	93	6	2	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	84	13	3	81
Pracuje w:	sekt. prywat. poza rolnict.	89	7	4	249
	prywatnym gosp. rolnym	90	10		55
Dochody na jedną osobę	Do 899 zł	87	10	4	127
	Od 900 zł do 1299 zł	82	13	5	156
	Od 1300 zł do 1799 zł	93	6	1	141
	Od 1800 zł do 2499 zł	89	7	3	107
	2500 zł i więcej	92	7	2	139
Ocena własnych war. mater.	Złe	86	11	3	60
	Średnie	89	8	3	333
	Dobre	88	9	3	559
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	93		7	29
	Raz w tygodniu	87	9	4	415
	1–2 razy w miesiącu	94	4	2	154
	Kilka razy w roku	89	8	3	223
	W ogóle nie uczestniczy	82	17	1	122
Poglądy polityczne	Lewica	90	9	2	183
	Centrum	93	5	1	237
	Prawica	89	8	2	300
	Trudno powiedzieć	80	13	7	212